

PAPER DETAILS

TITLE: Yükseköğretimde Acil Durum Uzaktan Öğretim Süreçleri Üzerine Bir Analiz: Yükselen Bir Kavram Olarak Öğretimin Dönüşümü

AUTHORS: Hatice Sahin Durgun, Mehmet Ersoy

PAGES: 65-80

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4140142>

Yükseköğretimde Acil Durum Uzaktan Öğretim Süreçleri Üzerine Bir Analiz: Yükselen Bir Kavram Olarak Öğretimin Dönüşümü

An Analysis of Emergency Distance Education Processes in Higher Education: Transformation of Education as an Emerging Concept

Hatice Şahin Durgun^{1*} , Mehmet Ersoy²

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eskişehir, Türkiye

²Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

Özet: COVID 19 salgını küresel ölçekte toplumsal ve eğitsel alanlarda önemli değişikliklere neden olmuştur. Sosyal mesafenin korunmasının gerekliliği ile virüs bulaşının önüne geçilmesi için tüm ülkelerde yüz yüze eğitime ara verilmiş, uzaktan eğitime geçiş bir zorunluluk hâline gelmiştir. Acil durum uzaktan öğretime geçiş dünyanın tüm bölgelerinde aynı biçimde yaşanmamaktadır. Gelişen pandemiyle birlikte, pandemiye izleyen süreçlerde de işe koşulmak üzere yükseköğretim kurumlarının hazırlık, müdahale ve mevcut durum değerlendirmelerinin netleştirilmesi önem kazanmaktadır. Bu araştırma uzaktan öğretime geçen yükseköğretim kurumlarının karşılaştıkları durumları, zorlukları ve fırsatları incelemektedir. Araştırmada nitel araştırma kapsamında ele alınan doküman analizi ve eşlik eden içerik analizi işe koşulmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ülkemizi de içine alacak şekilde dünyanın tüm bölgelerinde, acil durum uzaktan öğretime geçiş kurumları ve paydaşları teknolojik altyapı konusunda zorladığını ortaya koymaktadır. Yükseköğretim kurumlarının çoğunluğunun acil durum uzaktan öğretime hazırlıklı olmadığı anlaşılmakta, süreç içerisinde de geçici çözümlerin hayata geçirildiği ve bu sebeple kurumların akademik politikalarını olağanüstü durumları göz önünde bulundurarak geliştirmeleri gerektiği ifade edilmekte, yeni nesil bir yaklaşım olarak öğretim pivotlarının resmi biçimde ele alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Acil durum uzaktan öğretim, uzaktan eğitim, yükseköğretim, öğretim pivotu

Abstract: The COVID-19 pandemic has caused significant changes in social and educational domains on a global scale. Due to the necessity of maintaining social distance and preventing the spread of the virus, face-to-face education has been suspended in all countries, and transitioning to remote education has become a necessity. The transition to emergency remote teaching is not being received in the same way in all regions of the world. With the evolving pandemic, it is becoming increasingly important to clarify the preparedness, intervention, and current situation assessments of higher education institutions to be put into action in the processes following the pandemic. This research examines the situations, challenges, and opportunities faced by higher education institutions that have transitioned to remote teaching. In the research, document analysis and accompanying content analysis, which are considered within the scope of qualitative research, are employed. The results obtained from the research reveal that the transition to emergency remote teaching has put pressure on institutions and stakeholders regarding technological infrastructure in all regions of the world, including our country. It is understood that the majority of higher education institutions were not prepared for emergency remote teaching, and temporary solutions were implemented during the process. Therefore, it is stated that institutions need to develop their academic policies considering extraordinary situations; additionally, it is recommended that teaching pivots be formally addressed as a new generation approach.

Keywords: Emergency remote teaching, distance education, higher education, teaching pivot

1. Giriş

Öğrenmenin zamandan ve ortamdan bağımsız olmaya başlamasıyla birlikte uzaktan eğitim kapsamındaki alternatifler artmaya başlamıştır. Başta internet tabanlı teknolojiler olmak üzere teknolojinin sağladığı olanak-

larla günümüzde birçok alanda bilimsel ve sosyal toplantılar sertifika ve diploma programları bünyesindeki dersler uzaktan eğitim kapsamında gerçekleştirilebilmektedir. Ülkemizde uzaktan eğitim çok yeni bir geçmişe sahip olmayıp 1961 yılında MEB (2019, s. 131)

* İletişim Yazarı / Corresponding author.
✉ ersoycimeyil@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date: 13.08.2024
Revizyon Talebi Tarihi / Revision Request Date: 11.10.2024
Son Revizyonun Geliş Tarihi / Last Revised Version Received Date: 10.01.2025
Revizyon Sonrası Kabul Tarihi / Accepted After Revision Date: 10.01.2025

tarafından Mektupla Öğretim Merkezi adı altında gerçekleştirilen ilk uygulamanın ardından üniversiteler genelinde dışarıya açık bir yapıda yaygınlaşmamıştır. Öte yandan son yıllarda üniversitelerin bir kısmı bu konuda atılımlar gerçekleştirmiş ve bünyelerine kitlesel özel-likli diploma programlarını dahil etmişlerdir. Pandemi açısından ise, YÖK tarafından alınan kararlar doğrultusunda, küresel salgının ulusal ve yerel seyrine göre yüz yüze, uzaktan ve hibrit modellerle eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmüştür. Bütün üniversitelerde yasal ve yapısal dönüşümler gerçekleştirilerek üniversitelere alanlar bırakılmış ve özellikle dijital dönüşüm uygulamaları ağırlık kazanmıştır (Yücel, 2023).

Pandemi boyunca, tarihsel göstergeler uzaktan eğitimin tek başına yetersiz kalacağını ortaya koymuştur. Ancak, piyasanın maliyetleri düşürme hedefleri doğrultusunda, uzaktan eğitim yüz yüze eğitimin yerine geçebilecek bir alternatif olarak tartışılmaya başlanmıştır (Miceli vd., 2020, s. 370). Covid-19 pandemisi özel olarak yeni metodolojiler ve pedagojik yaklaşımları, altyapı ve platformlar geliştirme ve uzaktan eğitim için tasarlanmış içerikler gibi ele alınması gereken farklı zorlukları sunmakta, yeni metodolojilerin disiplinler arası bir ortamda geliştirilmesi gerekmektedir. Bütünsel bir bakış açısı, neden-sonuç ilişkilerini ele alan araştırma anlayışı ve yenilik yaklaşımını izleyerek potansiyel sonuçları ve sosyal beklentileri tahmin etme geliştirme faaliyetlerinin bünyesinde yer almaktadır (Ferri, Grifoni & Guzzo, 2020).

Baştan planlanmış ve yaşanacak şekilde tasarlanmış deneyimlerin aksine acil durum uzaktan öğretim (ADUÖ), kriz koşulları nedeniyle öğretim sunumunun alternatif bir dağıtım moduna geçici olarak kaydırılmasıdır (Bozkurt & Sharma, 2020). Söz konusu koşullarda birincil amaç, sağlam bir eğitim ekosistemini yeniden yaratmak yerine, kurulumu hızlı ve güvenilir bir şekilde bir acil durum veya kriz sırasında kullanılabilir öğretim desteği sağlamaktır (Hodges vd., 2020). ADUÖ'nün uzaktan eğitimden ayrıştığı noktalarla ilişkili olarak Toquero (2021) (I) uzaktan eğitimin planlı bir faaliyet olduğundan ve uygulanmasının alana ve doğasına özgü teorik ve pratik bilgilere dayandığından hareketle salgın sırasındaki pedagojik uygulamalara doğrudan uygulanmadığından, (II) acil durum uzaktan öğretimin mevcut ihtiyaca yönelik geçici çözümler üretmeye çalıştığından, uzaktan eğitimin ise yaşam boyu öğrenme çerçevesinde kalıcı çözümler ürettiğinden ve (III) acil durum uzaktan öğretimin kriz döneminde eldeki olanaklarla eğitimi ayakta tutmayı çabaladığından, uzaktan eğitimin ise belirli bir amaç dahilinde, planlı ve sistematik etkinliklerle eğitimi ayakta tuttuğundan söz etmektedir.

1.1. Öğretimin Dönüşümü

Pandemiyle beraber yüz yüze öğretimin geçici de olsa kitlesel biçimde dijital çözümlere evrilmesi, uzaktan eğitimin ve yeni atılımların yeniden düşünülmesinde etkili olmuştur. Bu atılımlardan biri olan öğretim pivotu, eğitim öğretim ortamındaki -zorunlu hallerden dolayı olsun ya da olmasın- birtakım yeniliklerin gerektirdiği değişikliklere adapte edilebilen bir öğretim katalizörüne benzetilebilir. Sheppard'a (2020) göre öğretim pivotu öğrenci değerlendirmesinin ve öğrenci yeterlilik algısının da dönüşmesini gerektiren bir öğretim çeşididir. Duvarların olmadığı, öğretim elemanlarının da farklı bir rol üstlendiği dijital öğrenmede bir kısayolu ifade eden önemli bir kavramdır.

Öğretim pivotu kavramının, pandemi döneminde çok önemli bir yere sahip olmasına karşın ayrı bir konu veya araştırma sahası olarak ele alınmadığı ve henüz gelişmekte olduğu anlaşılmaktadır. Konunun ele alındığı önemli bir çalışma Nordman vd. (2020) tarafından gerçekleştirilmiş olup 10 kural ile yükseköğretimde uzaktan öğretim pivotu için yol haritası sunulmuştur. Söz konusu kurallar genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde eşzamanlı ve eşzamansız içeriklerin kapsamının belirlenmesi, ders etkinliklerine ve bir bütün olarak öğrenme sürecine katılımın net beklentilerle ortaya koyulması, ders materyallerinin kullanımına ilişkin deneyimlerin gözden geçirilmesi ve kaynak erişiminin net olması, sosyal etkileşimin artırılması ve öğrenme ortamları için ulaşılabilir öğrenme çıktılarına odaklanması ön plana çıkmaktadır. Sıralanan kurallardan hareketle, söz konusu hazırlık sürecinde katılım, esneklik, zaman yönetimi, denetim, izleme ve sosyalliğin önemli kavramlar olduğu ifade edilebilir.

Pandemi sürecinde öğretim pivotlarının ve bir bütün olarak eğitim süreçlerinin kurgulanması ve hayata geçirilmesi ile ilgili bir dizi araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalardan biri olan ve erken dönem çalışmaları arasında önemli bir yer edinen çalışmalarında Çiçek vd. (2020) bir anlatı incelemesi bünyesinde, COVID 19 pandemisinin eğitim-öğretim faaliyetleri üzerindeki etkisini 19 makaleyi inceleyerek ele almışlardır. Araştırmanın sonuçları, öğrencilerde saldırganlık eğiliminin arttığını, sosyal yaşam ritüellerinin değişkenlik gösterdiğini, uykusuzluk, depresyon, iştahsızlık, aşırı stres, korku, endişe ve çabuk sinirlenme gibi olumsuzluklar yaşadıklarını göstermektedir. Araştırma sonuçları, uzaktan eğitimin genel olarak olumlu karşılandığını ortaya koymaktadır.

Öğretim pivotlarını gündeme getirirken önemli unsurlardan biri de sahadaki deneyimlerin paylaşılmasıdır. Doi vd. (2022) COVID 19 pandemisi sırasındaki açık eğitim kaynaklarını ele alan iki durum çalışmasını ger-

çekleştirmişlerdir. Veteriner Bakteriyoloji ve Mikoloji ile Kütüphane Araştırmaları Yöntemlerine Giriş derslerindeki laboratuvar gözlemleri, konuk görüşmeleri, ders bilgileri ve derslerin videoları kullanılarak derslerdeki pivot hazırlıkları ortaya koyulmuştur. Araştırmanın sonuçları açık eğitim kaynakları üretme konusunda yenilik, yeniden kullanılabilirlik, gizlilik, zaman ve telif hakları konularının ön plana çıktığını göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin video derslere ilişkin taleplerinin eski tercihlerine kıyasla arttığı, benzer şekilde önemli bir kısmının da bir podcast dinleme, çevrimiçi tartışmalara katılma veya sohbet ile bir ders için etkileşimde bulunma isteklerinin arttığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan Donovan (2020) acil durum uzaktan öğretim kapsamındaki öğretim pivotunu bir kırbaç darbesine benzeterek, bir anlamda koşullara zıt birtakım kararlar alındığına vurgu yapmaktadır. Bir yandan sağlıklı ilişkili riskler sürerken öğretim pivotları uzaktan kurgulanmış olsa da motivasyon ve hazırbulunuşluk gibi konuların beklenen düzeyde olamayacağı bir gerçek olarak ifade edilmektedir. Canlı dersler sırasındaki soru-cevap ile anlık etkileşimlerin söz konusu dönemde hem öğretim üyesi hem öğrenci için olumlu izlenim bıraktığı belirtilmektedir. Buna karşın sonradan izlenen içeriklerle karşılaşan öğrencilerin aynı seviyede verim alamayacağı vurgulanmaktadır. Özellikle bu yönde hazırlanacak bir pivotta ters yüz öğrenme halinde kurguda kayıtlı içeriklerin incelenmesinin anlık geribildirim sektörüne uğratabileceği ifade edilmektedir.

Öğretim pivotu yalnızca öğretim üyeleri ve fakülte yönetimlerinin yaptığı çalışmalarla sınırlı olmayıp farklı bağlamlarda öğrencilerin de ortaklığı ile şekillenebilecek bir yapıdadır. Öğretim pivotu için öğrencilerle ortaklık kurulması üzerine bir çalışma yürüten Ward vd. (2022) pivotun çevrimiçi ile sınırlı tutulduğu ve diğer seçeneklerin harmanlanmış öğrenme üzerine yoğunlaştığı bir yapıyı tanıtmaktadır. Söz konusu yapıda öğleden önce canlı ders öğleden sonra ise asenkron versiyon aynı içerikle işe koşulmaktadır. Tanıtılan ve uygulanan bu modelin öğrenciler tarafından oldukça olumlu karşılandığı ifade edilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de pandemi kaynaklı acil durum uzaktan öğretim süreçlerinin ele alınması gerek karşılaştırmalı süreçlerle konuya yaklaşılması gerekse ortak temalar açısından genel bir çerçeve çizilmesi açısından önemli bir girişimdir. Kurumların ve araştırmacıların sürece ilişkin yaşantılarına ve yaklaşımlarına ilişkin sunulacak toplu bir bakış, bu konuda hem araştırmacılara yeni bulgular sağlayacak hem de karar vericilere ve diğer paydaşlara özellikle öğretim pivotunun arka planında yer alacak değişkenlere yönelik önemli hareket noktaları sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı salgın döneminde Türkiye ve dünyadaki üniversitelerin Acil Durum Uzaktan Öğretim (ADUÖ) sürecine geçiş yöntemlerini ve kriz yönetim stratejilerini değerlendirmektir. Çeşitli zaman dilimlerinde yeniden farklı varyantlarla dillendirilen risklere eğitim-öğretim bağlamında daha hazırlıklı olmak için başta öğretim pivotu olmak üzere tematik, öncül yaklaşımlarla daha net çözümler aranmasına destek sağlamak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda uzaktan eğitim sürecinde yükseköğretim paydaşlarının, araştırmacıların, haber sitelerinin ve diğer resmi kurum ve kuruluşların paylaştığı pandemiye özel faaliyet raporları ve yürüttükleri çalışmalar çözümlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Yükseköğretimde pandemi kaynaklı ADUÖ sürecinde

- Ele alınan dökümanların genel karakteristikleri nelerdir?
- Hangi problemlerle başa çıkılmaya çalışılmıştır?
- Kriz yönetimi hükümetler ve kurumlarca nasıl sağlanmaya çalışılmıştır?
- Eğitim sistemlerine, öğretim yaklaşımlarına, öğrencilere ve öğretim personellerine yansıyan gerçeklikler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

ADUÖ’nün karşılığını bulacağı şekilde kısa bir zaman diliminde, özellikle pandeminin başladığı yarıyılta gerçekleştirilen düzenlemelerle üniversiteler, sonraki yarıyıl ve devamına hazırlıklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Gerek teknik altyapı gerekse derslerin uygulama biçimleri bağlamında süreci ele almak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar aynı zamanda akademik çalışmalara da zemin hazırlamış ve bir ADUÖ araştırma sahası yükselen bir çalışma konusu haline gelmiştir. Belirtilen doğrultuda gerçekleştirilecek çalışmaların hem var olan durumu ele almada, hem de daha ayrıntılı ve istendik müdahaleleri tartışmada bir yol haritası çizme açısından önemli çıktıları olacaktır. Araştırma, Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretim bağlamı ADUÖ karşılaştırmalı ele alınarak

- Öğretim pivotu kavramına dikkat çekerek farklı bir araştırma konusunu tanıttak olması,
- Türkiye’de atılan adımların genel bir görünümünü sunacak olması,
- Dünyaya bölgesel bir bakış açısı sağlayacak olması,
- Türkiye’de atılan adımlar ile yurt dışındakilerin

karşılaştırılmasını tematik bir yapıda gerçekleştirerek alanyazına yeni bulgular sağlayacak olması ve

- Yine bu tematik yapıyla yükseköğretimde dijital dönüşüm odaklı çalışmaların uzaktan eğitim bağlamı stratejileri için karar vericilere ve yükseköğretim kurumlarına toplu bir bakış açısı sunacak olması

bakımından önemlidir.

2. Yöntem

Bu araştırma yorumlamacı bir paradigma olan nitel araştırma yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. İzleyen kısımlarda araştırmanın niteliksel doğasına uygun biçimde ele alınan doküman incelemesi, araştırma kümesi ve kapsam, veri kaynakları ve araştırma süreci ile verilerin analizi başlıkları yer almaktadır.

2.1. Doküman İncelemesi

Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 39) nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadır. Nitel paradigmanın ele alındığı araştırmalarda ele alınan konu hakkında bir derinliğe ulaşma gayreti bulunur. Bu sebeple araştırmacı konuya kendi sorularını da ekleyerek gerçekliğin peşine düşer ve öznel bakış açısına önem verir (Karataş, 2015, s. 62). Araştırmacı problemi, içerisinde oluşup geliştiği değerler sisteminden yalıtarak çözümülemeyebilir, durumlara egemen olan ilişkiler ağını kendi doğal ortamında yorumlamaya veya bunların anlamlarını ortaya çıkarmaya çalışır (Neuman, 2012, s. 224).

Nitel araştırmalarda genellikle üç tür veri toplanır bunlar; çevreyle ilgili veri, süreçle ilgili veri ve algılara ilişkin verilerdir. Bu verilerin toplanması için de üç tür yöntem kullanılır, bunlar; görüşme, gözlem ve yazılı materyallerin incelenmesi başka bir ifadeyle doküman analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 40). Bu araştırmada üçüncü seçenek olan yazılı materyallerin incelenmesi yolu tercih edilmiştir.

Betimsel araştırma en genel haliyle bir olayın veya bir olgunun ne olduğunun açıklanmaya çalışılmasıdır. Olay veya olguyla ilgili ayrıntılı olarak bilgi toplamak betimsel araştırmanın amacıdır. Olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalardır (Punch, 1998). Araştırma tarama modelinde yürütül-

müş olup, betimsel kimlikte bir ilerleyişe sahiptir. Söz konusu betimsel ilerleyişte karşılaştırma, özetleme, temalaştırma ve kavramsallaştırma yollarına başvurularak ele alınan olguların daha iyi anlaşılmasına hizmet edecek yaklaşımlar gündeme getirilmiştir. Araştırmada betimsel araştırma modeli ile pandemi döneminde karşılaşılan durum doküman incelemesine dayalı bir araştırma anlayışıyla ortaya koyulmuştur.

2.2. Araştırma Kümesi

2019 Aralık ayından itibaren tüm dünyayı etkisi altına almış olan salgınla birlikte, dünyada ve ülkemizde üniversitelerin acil durum uzaktan öğretime geçme sürecinde birçok çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmada, sonlandırılan ve yürütülmekte olup birincil ve doyurucu verileri paylaşılan ADUÖ girişimleri ve çalışmalarının bütünü araştırmanın en geniş kümesini ifade etmektedir. Araştırmada söz konusu büyüklüğü temsil edecek ölçüde yükseköğretim kurumları bağlamında, 2019-2022 yıllarının pandeminin en yoğun yaşandığı aralığında, Dünya’da ve Türkiye’de yapılan çalışmalara yönelik, erişime açık bütün dokümanlar incelenmiştir. Bu doğrultuda ulaşılabilir örneklemeye dayalı bir yöntem işe koşulmuş ve 118 doküman inceleme kapsamına alınmıştır.

2.3. Veri Kaynakları ve Araştırma Süreci

Araştırmada veri kaynakları olarak Dünya’da ve Türkiye’de Yükseköğretim Kurulu ve yurtdışı karşılıkları bünyesindeki dokümanlar, üniversitelerin resmi internet siteleri, pandemi dönemi faaliyet raporları, ADUÖ süreci değerlendirmelerinin yapıldığı tez ve makaleler ile güncel haber kaynakları kullanılmıştır. Bu çalışmaların detayında ise üniversitelerin resmi internet sitelerindeki uzaktan eğitim çalışmaları ve pandemi döneminde uzaktan eğitimde üniversitelerin süreç değerlendirme çalışmaları ile üniversitelerin yayınladıkları pandemi- de uzaktan eğitim faaliyet raporları incelenmiştir. Gerek ülkeler bazındaki genel durum gerekse Türkiye ile yurtdışı çalışmaların karşılaştırılması için yapılan veri kaynağı çeşitlenmesine söz konusu bu doküman çeşitliliği destek sağlamış; bu yolla da araştırmanın veri çeşitlenmesi ölçütü karşılanmıştır. Verilerin toplanması sürecinde pandeminin başlangıcından bu yana bir tarihleme çalışması yapılarak, YÖK resmi internet sitesi, YÖK Tez veri tabanı, Google, Google Scholar, ULAKBİM, Web of Science, ProQuest, Science Direct, Ebscohost, Taylor & Francis Online veri tabanları, üniversitelerin resmi internet siteleri, yükseköğretimle ilişkili raporlar yayınlayan kuruluşlar ve haber siteleri kullanılmıştır. Bu koleksiyonda, birbiriyle çakışan dokümanlar arka arkaya döküm ve temalaştırma işlemlerinden önce teke indirgenerek kayıt altına alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada öncelikle ülkelerin genel durumunu ortaya koymak amacıyla pandemi dönemine ilişkin yayınlanmış olan dünya ülkelerinin ve Türkiye'nin ADUÖ ile ilişkili attığı adımları ele alan dokümanlar tarihsel süreçte birbiriyle eşleştirilerek sıralanmıştır. İzleyen süreçte ise her bir doküman kendi içinde temalaştırma çalışmasına tabi tutulmuştur. Söz konusu çalışmalar kapsamında konu edinilen paydaşların her birinin yaşadığı süreçler de dikkatle incelenerek kodlama ve temalaştırmaya eklenmiştir.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde nitel araştırma geleneğinin önemli öğelerinden biri olan teyit edilebilirliği ortaya koymak ve güvenilirliği ifade edebilmek amacıyla, gerçekleştirilen temalaştırma çalışması için elde edilen dokümanlar uzman görüşüne de sunularak tema uyumu yüzdesi hesaplanması yoluna gidilmiştir. Miles ve Huberman (1994) tarafından ele alınan uyum formülü dikkate alınarak bağımsız gözlemciler arası uyum yüzdesi %82 olarak elde edilmiştir. Araştırmanın verilerinin elde edilmesi, çözümlenmesi ve bulgular ile sonuçların sunulması aşamalarında etik ihlale yer vermeyecek biçimde dokümanların asıllarında yer alan bilgilere ve kaynakça gösterimine ilişkin yerleşik kurallara uygun biçimde bir araştırma süreci takip edilmiştir.

Gerçekleştirilen doküman analizinde öncelikle bir karşılaştırma yapılmadan bütün incelenen dokümanların ortaya koyduğu kodlar bir araya getirilerek bölgeden ve ülkeden bağımsız biçimde tekrar edilme yoğunlukları dikkate alınarak temalara dönüştürülmüşlerdir. Temalaştırma çalışmasında, izleyen bölümde özetlenecek olan ana temaların belirlenmesinin ardından ana temaların her birinin hangi alt konularda daha sık dile getirildikleri incelenmiş ve içerik analizi yoluyla ele alınan doküman analizinin işleyişine uygun biçimde alt temalar ortaya çıkmıştır. İzleyen süreçte ise gerek her bir dokümanın kendi bünyesinde ifade ettiği, gerekse uzman önerileri yoluyla işaret edilen gerçeklikler doğrultusunda alt temalar ve ana temalar bir arada değerlendirilerek kavram listesi oluşturulmuştur. İzleyen kısımlarda araştırmada ortaya çıkan ana temalar ve detaylı yansımaları dünyada ve Türkiye'de karşılaştırmalı biçimde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde incelenen çalışmalara ilişkin bulgular yer almaktadır. İzleyen kısımlarda incelenen dokümanların genel karakteristikleri ile ana temalar bazında bir başlıklandırma ile bulgular aktarılmıştır.

3.1. Dokümanların Genel Karakteristikleri

Bu araştırmada toplam 119 doküman incelenmiştir. Kullanılan doküman türleri makale (f=87), bildiri (f=4), tez (f=9), rapor (f=5), haber sitesi (f=2), kitap (f=6), video (f=6) olup en çok kullanılan örneklem personel bazında 185000'in üzerinde personelle çalışılan bir ABD örneklemini iken, en az kullanılan örneklem ise öğrencilerin katılımcı olduğu 272'de kalmıştır. Bir kurumda ve olabildiğince bölüm çeşitliliğine odaklanarak gerçekleştirilen çalışmalar da söz konusuyken, bir çalışmada karşılaşılan en yüksek kurum sayısının ise 4798 (fakülte) olduğu anlaşılmıştır. İncelenen dokümanlarda değinilen ülkeler Çin, Hindistan, Japonya, Filipinler, Rusya, Bahreyn, Irak, Suudi Arabistan, Lübnan, Güney Kore, Cezayir, Mısır, Gana, Kenya, Namibya, Güney Afrika, Uganda, Fransa, Belçika, Yunanistan, İrlanda, Avusturya, Romanya, İspanya, İtalya, İsveç, Hollanda, Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada, ABD, Arjantin, Brezilya, Meksika, Peru ve Uruguay olmak üzere toplamda 37 ülkedir.

Gerek personeller gerekse öğrenenler, pandemi sürecinde teknolojik ya da teknik konulardan çok psikososyal konulara değinmişlerdir. Söz konusu genel bulgunun, pandeminin getirdiği yeni yaşantıların bir yakınma olarak araştırmalara yansması olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında incelenen dokümanlardan süzülen veriler temalaştırıldığında dört ana tema ortaya çıkmıştır. ►**Tablo 1**, araştırmada ortaya çıkan ana temalar, alt temalar ve ilişkili kavramları özetlemektedir:

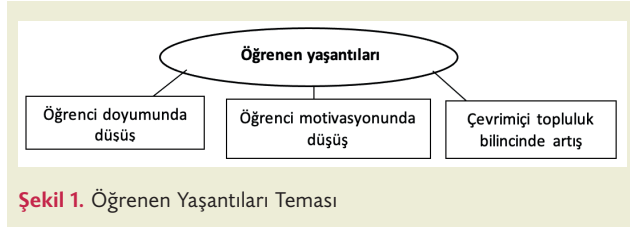
Tablo 1. İçerik Analizi Temaları Genel Görünümü

Ana Temalar	Alt Temalar	Kavramlar
Öğrenen Yaşantıları	Öğrenci doyumunda düşüş, öğrenci motivasyonunda düşüş, çevrimiçi topluluk bilincinde artış	Memnuniyet, motivasyon, etkileşim
Öğretme Pratikleri	Öğretim pivotu yönelimi, öğretimdeki kalıcı etki, değerlendirmede çeşitliliğin yitimi, çevrimiçi derslerde artış	Hazırbulunusluk, öğretim stratejileri, ölçme-değerlendirme, yaygınlaştırma
Teknolojik Müdahaleler	Teknik destek, gizlilik ve güvenlik, teknoloji tercihleri	Uzmanlık, güvenilirlik, tasarım
Kurumsal Mekanizmalar	Akademik politikalar, önceki deneyimler, finansal destek, sosyal destek	Sürdürülebilirlik, planlama, farkındalık, gereksinim analizi

Tablo 1'de özetlendiği üzere gerçekleştirilen içerik analizinde bir dizi ana tema, alt tema ve kavram ortaya çıkmıştır. Bulguların tematik yapısı genel bir bakış açısıyla ele alındığında ADUÖ bağlamında kalınsa da çok katmanlı ve çeşitlilik içeren bir görüş dağılımının olduğu söylenebilir. İzleyen kısımlarda bulgular, söz konusu ana temalar bazında özetlenmiştir.

3.2. Öğrene İlişkin Bulgular

Araştırmada ortaya çıkan ilk tema olan *öğrenen yaşantıları* teması, pandemi sürecinde çeşitli platform göçleri, ders işleme yöntemleri ve değerlendirme yaklaşımları biçiminde birçok değişimi yaşayan öğrenciler için önemli ve öncelikli bir tema olarak ortaya çıkmıştır. ►**Şekil 1** bu tema ve ilişkili alt temaları içermektedir:

Salgın döneminde ADUÖ'ye geçişten en çok etkilenen eğitim paydaşları öğrencilerdir. Öğrenciler de bu sürece hazırlıksız yakalanmışlar ve süreç içinde birçok aksaklıkla baş etmek zorunda kalmışlardır. Öğrencilerin süreç içindeki durumlarını anlayabilmek ve ortaya koyabilmek adına bu çalışmada bazı dokümanlara ulaşılmış ve bu dokümanlar analiz edilmiştir. Öğrencilerin en çok yakındığı durum, okulların ve kampüslerin kapanmasıyla ailelerinin yanına dönmekte yaşadıkları sıkıntılar ve dahası yabancı öğrencilerin ailelerine dönme olanağının seyahat yasakları yüzünden olmayışı ve kalacak bir yere sahip olmamalarıdır. Geniş kapsamlı çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar birleştirildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun virüs kapmış olmaları korkusuyla da yaşları büyük ve risk grubundaki ailelerinin yanına dönmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Eğitim-öğretim dönemi çevrimiçi derslerle devam ediyor olsa da öğrenciler sevdiklerini kaybetme ve yalnızlık gibi endişelerle derslere odaklanmanın ve motive olmanın zorluğuna da değinmişlerdir. Yine büyük bir kesim, çevrimiçi derslerin yüz yüze dersler kadar etkili olmayacağına inandıklarını dile getirmiştir. Özellikle laboratuvar dersleri gibi uygulamalı dersler için öğrenmedeki doyumun pek de olanaklı olmadığını düşünmektedirler. Öte yandan, bütün bu olumsuz gelişmelere karşın, özellikle önceki deneyimler alt temasında da değinilecek olan uzaktan eğitim hazırbulunuşluğunun düşük olduğu kurumlarda ADUÖ'nün çevrimiçi topluluk bilincinin artmasını sağladığı ifade edilmiştir. Bu yeni deneyim uzun vadede geçerli ve kabul edilebilir bir çözüm olmasa da, öğrenenleri bir araya getirme konusunda -mecburi de olsa- bilencililiği arttırmıştır.

Üniversite yönetiminin ve değişen öğretim pratiklerinin yanı sıra öğrenciler öğretim üyelerinin de bu geçişe hazır olmadıklarını düşünmektedirler. “Daha önce hayatında hiç elektronik posta bile göndermemiş profesörler olduğunu biliyorum” diyen bir öğrenci, öğretim görevlileri-

nin de bu işin altından kalkamayacağını düşündüğünü belirtmektedir. Mezuniyet organizasyonlarının da iptal edilmesiyle bir diğer çarpıcı söylem başka bir öğrenciden gelmektedir:

“Üzgün bile değilim, biliyorum üzgün ve hayal kırıklığına uğramış olmalıyım fakat yaşananların gerçekliğine hala inanamıyorum. Gerçek gibi gelmediği için üzgün değilim”

Öğrencilerin psikolojik anlamda da nasıl bir karmaşanın içinde bulunduğu açıkça görülmektedir. Özellikle son sınıf öğrencileri arkadaşlarıyla bile yüz yüze vedalaşamamışlar, internet üzerinden birbirlerine veda etmek zorunda kalmışlardır. Bu durumun getirdiği hayal kırıklığı da öğrenciler üzerinde bir strese ve çevrimiçi uygulamalara isteksiz yaklaşımlarına sebep olmaktadır.

Öğrenen yaşantıları bağlamında dokümanlar genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde dünya genelinde derslerin uzaktan yapılması yönünde kararlar alınması olumlu karşılanmış olup, ne var ki izleyen süreçte yine dünya genelinde öğrenenlerin neredeyse tamamı bütünüyle çevrimiçi olunmasından önceki ders doyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer bir durum derslerde süregelmesi beklenen motivasyonel süreçlere de yansımış ve ülkemiz dahil yüksek orandaki bir çoğunlukta olan ülkelerdeki başta ödev türündeki değerlendirme sayılarının artması performansla olumsuz yansıdığı gibi, motivasyonu da düşürmüştür. Bu konuda *kurumsal mekanizmalar* temasında değinilecek olan bir alt tema olan *önceki deneyimler* alt temasına da atıf yapılması olanaklıdır. Önceki deneyimlerinden ötürü öğretim yaklaşımlarının daha oturmuş bir sistemde ele alındığı kurumlardaki öğrenen yaşantılarının uyum ve belirtilen değişkenler bağlamında daha olumlu karşılandığı ifade edilmektedir. Amerika ve Avrupa bölgelerinde genel olarak diğer bölgelere kıyasla daha yüksek bir hazırbulunuşluğun olduğu söylenebilirken, ayrıca Türkiye’de bu konuda Anadolu Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Bahçeşehir Üniversitesi açık eğitim bağlamındaki altyapıları nedeniyle daha ön plana çıkmışlar ve diğer üniversitelere öğretme pratiklerine ilişkin deneyimlerini aktarmışlardır.

3.3. Öğretme Pratiklerine İlişkin Bulgular

Covid-19’un yarattığı kriz dönemi, yükseköğretim kurumlarının öğretime dair değişikliklerde, yeniliklerde ve düzeltmelerde bulunmasına sebep olmuştur. Bu değişiklikler kimi zaman uzaktan eğitimin uygulanabilirliği adına ders planlarının yeniden düzenlenmesiyle, kimi zamansa öğretim materyallerinin ve öğretme ortamlarının tamamen değiştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Değişiklik ve yenilikler öğretimin ilerlemesine olanak

sağlasa da, işler her zaman yolunda gitmemiş, kurumlar bazı aksaklıklarla baş etmek durumunda kalmışlardır.

► **Şekil 2**, araştırmamızın ikinci ana teması olan *öğretme pratikleri* teması ve eşlik eden alt temaları içermektedir:

ADUÖ'ye geçiş birçok kurum ve bünyesindeki öğretim faaliyetlerinde köklü değişikliklere sebep olmuştur. Bu değişiklikler zamandan tasarruf ve mekândan bağımsızlık gibi güçlü yönlerinin yanında belirgin birtakım sınırlılıkların da yaşanmasına yol açmıştır. Uzaktan öğretim pivotu başta Amerika bölgesi olmak üzere bir paket halinde pandemi dönemine özel öğretim pratikleri listesi, programı ve felsefesi geliştirmeyi içermektedir. Yüz yüze eğitimdeki anında geribildirim ve değerlendirme çevrimiçi derslerde sınırlı bir hal alırken, bu araştırmada incelenen çoğu dokümanda derslerden alınan verimin düştüğü bildirilmiştir.

Öğretim pratiklerine uygulanan ve uygulanabilecek değişikliklerin değerlendirildiği birçok çalışmada öğretim paydaşlarının ADUÖ'ye geçişe ne kadar hazırlıklı olduğu sorusu üzerinde durulmuştur. Rusya örneğinde salgın öncesi çevrimiçi uygulamalara zaten sahip olan kurumlarda dahi, acil durum uzaktan öğretime geçişte hızlı değişiklikler ve hızlı öğrenmeler bu kez öğretim elemanları için bir sınav olarak görülmüştür. Irak örneğinde ise ADUÖ'ye geçişin öğretim pratikleri üzerinde yarattığı etkilerden bahsedilmektedir. Sanal derslerin desteklenmesi için etkileşimli konferans uygulamalarının kullanılmaya başlandığı ülkede, öğretim elemanı geribildirimleri için de WhatsApp uygulamasının yanı sıra Zoom, Viber ve Telegram gibi uygulamalara da yer verilmiştir. Öğrencilerin kullanabileceği her uygulamanın çevrimiçi derslere katılması öğretim elemanları için problem yaratsa da, öğrencilerin derse katılım takipleri de öğretim elemanları tarafından yapılmaktadır.

Uzaktan eğitimde öğretim elemanları için problem yaratan durumlar bunlarla sınırlı değildir. Türkiye örneğinde öğretim elemanlarının karşılaştıkları problemlerin araştırıldığı çalışmalarda uzaktan eğitim, öğretim elemanlarının daha çok çaba sarfetmesine sebep oluyorken aynı zamanda öğretim elemanlarının öz yeterliklerini de sorgulamalarına bir neden olarak ele alınmıştır. Öğretim elemanları öğrencilerinin de derse katılımlarının ve ders yeterliklerinin düşük olduğunu söylemişlerdir.

Altyapı kaynaklı problemlerin ön plana çıktığı süreçte öğretim elemanlarının çoğu, pandemiye özel sürecin öğretim pratikleri bağlamında önemli ölçüde eksikler barındırdığını belirtmişlerdir.

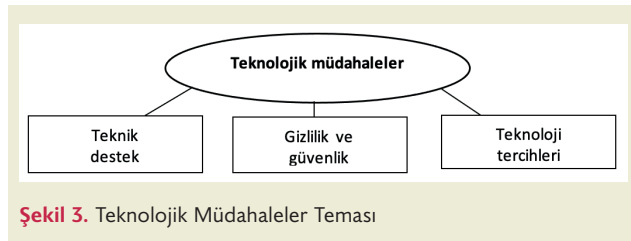
Üniversitelerin uzaktan eğitim vermek için hangi teknikleri kullandığı ve tekniklerini öğretim uygulamalarına göre ne derece değiştirdiği de öğretim pratikleri kapsamındadır. Asya ve Amerika'yı birlikte ele alan çalışmalarda yükseköğretim sektörü bazen yavaş ve toplumdan kopmuş olarak tanımlansa da, zaman içinde yenilenebilir öğretim ve öğrenmeye yönelik yaklaşımlar geliştirmiş olduğu ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeyle üniversitelerin ADUÖ'ye geçişinde zorlukların yaşandığı fakat bu zorlukların da aşılarak uzaktan eğitimin öğretim pratiklerine uygun olarak aktarılabilmesinin olanaklı kılındığı anlaşılmaktadır. Yine de en deneyimli çevrimiçi fakültelerin bile, yeni öğretim yöntemlerini kullanmak durumunda kalmasından söz edilen çalışmalar da bulunmaktadır. Türkiye'de süreç inişli-çıkışlı bir şekilde yaşanırken, özellikle yönetsel bazda ikinci dönem olarak ele alınabilecek 2020-2021 Bahar yarıyılından itibaren hibrit modellerin yönetsel yansımaları uzun tartışmalara neden olmuştur. Çoğu üniversite izleyen Güz yarıyılında üçlü (hibrit-bütünyle uzaktan ve yüz yüze) bir alternatifi gündeme getirmiş ve bu anlamda tam olarak bir konsensüsün sağlanamadığı görülmüştür. Güz yarıyılında ilerleyen zamanlarında kimi üniversiteler ise ilk iki alternatifi terk edip yüz yüze eğitime geçtiklerini duyurmuşlardır. İlk alt tema olan uzaktan öğretim pivotunun ileriye dönük fakat geçmiş deneyimlerden de yararlanarak hazır edilen bir paket olduğu göz önünde bulundurulduğunda Amerika ve bu bünyede ABD ve Kanada çeşitli modellerle de bu sürece yaklaşmış olup dünya ülkeleri arasında en hazırlıklı iki ülke olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan yaklaşık bir buçuk yıllık yoğun bir uzaktan eğitim sürecinin öğretimdeki kalıcı etkileri konusunda hem olumlu hem olumsuz yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Olumsuz yaklaşımlar genel itibarıyla uzaktan öğretim pivotuna sahip olmayan ülkelerde yükselirken, olumlu yaklaşımlar ise var olan modellerinin üzerine yeni anlayışla ve durumun *aciliyetinin* yanı sıra yeni fırsatların da farkında olarak hareket eden ülkelerde gündeme gelmiştir. Türkiye bu anlamda uzaktan eğitime yönelik öğretim pratiklerinde lisans öğretiminde önceden alınmış olan maksimum %30 uzaktan ders kuralını %40'a çıkararak yeni öğretim pratiklerine ilişkin alternatiflere açık olduğunu belli etmiştir.

3.4. Teknolojik Müdahalelere İlişkin Bulgular

Doküman analizi, pandemi nedeniyle yüz yüze eğitimden çevrimiçi yöntemlere geçişte fakülte algılarının başlangıçta olumsuz bir seyirde olduğunu ortaya koymuştur. Tema dağılımları, öncelikle maddi olanakların teknolojik müdahaleleri sağlayıp sağlayamayacağına

ilişkin şüphelerle, öğrenenler tarafında ise maddi olanaksızlıkların internet bağlantısı ve uzaktan öğretmek için teknolojiyi kullanma konusunda endişeleri içermiştir. Bütün bu olumsuz yaklaşımlardan ötürü, *öğretme pratikleri* temasıyla bağlantılı olarak ele alınabilecek *teknoloji tercihleri* alt temasının dile getirilme oranı, teknik destek beklentisi ve gizlilik-güvenlik konularının önüne geçmiştir.

ADUÖ'ye geçişte karşılaşılan sorunlardan en büyüğünün öğrenci ve akademisyenlerin internete erişimindeki problemler olduğu açıktır. Gerek bazı bölgelerdeki altyapı yetersizlikleri gerekse de öğrencilerin maddi yetersizliklerinden kaynaklı internete erişim sıkıntısı, öğrenciler arasında fırsat eşitsizliğine yol açmıştır. Altyapı yetersizlikleri konusunda Afrika ve Asya'nın bir kısmı ön plana çıkmıştır. Özellikle Asya'da tam bir genelleme yapılamamakta ülkelerin bir kısmı bu konuda çok ileri seviyede internet bağlantısı olanaklarına sahipken, bir kısmı ise bu konuda oldukça yetersiz kalmıştır. Ülkemizde teknolojik müdahaleler konusunda gerek YÖK tarafından öğrencilere sağlanan internet-ek destek kotası, gerekse kurumların çeşitli iç kaynak ve hibe yönlendirmeleriyle sağladığı olanaklar baştaki platform kararsızlıklarını gidererek süreci olumlu yöne doğru ilerletmiştir. ► **Şekil 3**, *teknolojik müdahaleler* teması ve eşlik eden alt temaları içermektedir:

Şekil 3. Teknolojik Müdahaleler Teması

Uzaktan öğretim pivotunun başarısının ölçülmesi, uzaktan eğitim üzerindeki uzun vadeli etkisi ve uzaktan eğitimde kullanılan teknoloji tercihleri teknolojik müdahaleler bağlamında bütün ülkelerde ön plana çıkmıştır. Öğrencilerin akademik dönemi tamamlamalarını sağlamanın birincil hedef olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Uzun vadeli etkiler ve izleyen süreçlerdeki teknoloji tercihleri içinse pandeminin bitiminden itibaren ülkelerin takınacağı teknolojik yenilik yönetimi tavırlarının takip edilmesinin gerektiği ifade edilmektedir.

Uzaktan eğitime hızlı geçişin öğrenciler ve öğretim üyeleri açısından aksamalara sebep olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu hızlı geçiş sadece öğrencilerin öğrenmesini değil, aynı zamanda kişisel, ailevi, toplumsal ve fiziksel/ruhsal sağlıklarını da etkilemiştir. Ayrıca üniversitenin akademik kararlar almasını ve yönergelerle sınırlandırılmış akademik politikalarını da etkilemiştir.

Bu süreçte kurumların teknolojik altyapılarını sadece öğrenme-öğretmeyi ilerletmek için değil, sözü geçen bireysel-toplumsal değişkenleri ele almaya yönelik nasıl kurgulayacakları devreye girmektedir. Bu değişiklikler teknolojiye öğrenciyi ve öğretim üyelerini çok yönlü desteklemek amaçlı yararlanmak için var olan teknolojik yapıya çeşitli müdahaleleri içermektedir.

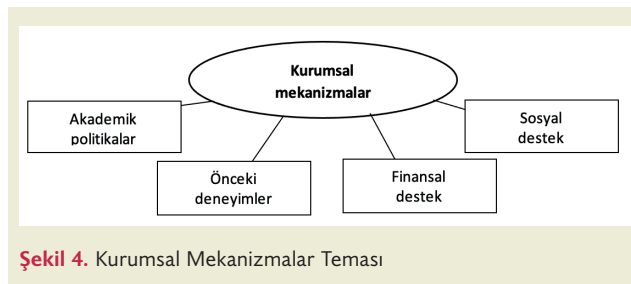
Dünya genelinde elinde halihazırda olanağı olmayan kurumların uzaktan eğitim için öncelikle web sitelerini güncel tutmaya çalıştığı, hem öğretim üyelerini hem de öğrencileri desteklemek için kütüphane hizmetlerini ayarladığı, web seminerlerinin arttığı, öğrencinin öğrenmesini desteklemek amacıyla, kütüphane hizmetlerine ek olarak fakültelere çevrimiçi kaynaklar ve video eğitimleri sağlayarak acil durum önlemlerini alacak teknolojik müdahalelerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Kimi ülkelerde öğrencilerin bazı derslere kaydolması için normal kayıt sürelerini aşan ek zaman tanınmıştır. Başlangıç ve bitiş tarihleri daha geç olan yeni kurslar açılmış, son sınıf öğrenciler için staj programlarından feragat etme hakkı tanınmıştır. Tüm bu uygulamalar, esnek bir geçiş olduğu kadar eğitim-öğretimden kopma adına acil kararlar olarak da değerlendirilebilecek, tarihi gelişmeler olmuşlardır.

ADUÖ'ye geçişte teknolojinin her doküman için bir problem olarak ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Kimi çalışmalarda kurumlar veya branşların salgın dönemi öncesinde de uzaktan eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin deneyimlerinin olduğu görülmüştür. Hemşire kıtlığı ve öğrencilerin talepleri nedeniyle (Howe vd., 2018), hemşirelik okullarının, çeşitli uzaktan eğitim yöntemlerini içerecek şekilde düzenlemeleri savunmaya başlamasıyla (Puksa & Janzen, 2020) Covid-19 salgınından itibaren uzaktan eğitim hemşirelik öğrencileri için bir seçenek olmaktan çıkmıştır ve zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunlulukla beraber, en çok ihtiyaç olan sahalardan biri olan bu sahada da uzaktan eğitim, gerçek anlamda ve çarpıcı biçimde ADUÖ formuna evrilmiştir.

3.5. Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Bulgular

İncelenen dokümanlar, uzaktan eğitimin yükseköğretimi daha erişilebilir hale getirdiğini düşünen ve savunan kesimin önemli ölçüde arttırdığını gösterirken, birçok öğretim üyesinin bunu bir fırsat olarak görmediğini, tersine uzaktan eğitime şüpheci ve isteksiz yaklaştığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Artan iş yükü, öğrencilerle birebir görüşememe, değerlendirme sorunları (kopya gibi) bu isteksizliğe sebep olan etmenler olarak farklı çalışmalarda sıralanmıştır. Bir anlamda öğrenme pivotunun bir prototipe dönüştürülmek durumunda kaldığı pandemi sürecinde ivedi ve yerinde kararlar almak zorlaşmıştır.

Amerika özelindeki çalışmalarda öğretme pratiklerinin kapsamına öğrenci gereksinimlerinin dahil edildiği ifade edilmekte; dolayısıyla öğretimsel izlenimi veren girişimlerin önemli bir kısmında öğrencilerin yeni duruma alışma, öğrenme ve uygulamayla ilgili görüşlerinin dikkate alındığına dikkat çekilmektedir. Benzer bir yaklaşım Avrupa'da da İspanya, Fransa ve İtalya başta olmak üzere dikkate alınmış ve alınan kararlarda öğrenen gereksinimi ön plana çıkarılmıştır. Avrupa'da bu yönde yenilikçi mobil arayüzleri destekleyen girişimlerin ağırlıklı olduğu dikkat çekmiştir. Bütün bu süreçlerde kurumların karar alma mekanizmaları ve destek yapıları öncelikli konular olmuşlardır. ►**Şekil 4** kurumsal mekanizmalar teması ve eşlik eden alt temaları içermektedir:

ADUÖ'yü diğer uzaktan eğitim türlerinden ayrı tutan unsurlar arasında öğretim uygulamalarındaki değişim önemli bir yere sahiptir. Diğer uygulamalarda önceki deneyimler önemli bir güçlü yön olarak yeni öğretim dönemlerinde gündeme gelebilirken ADUÖ'de önceki deneyimlerin yeterli düzeyde olmaması veya hiç var olmaması ciddi bir planlama sorunu doğurmuştur. Bu durum birçok ülkede dile getirilmekte, bünyelerinde yerleşik bir uzaktan eğitim işleyişi bulunan üniversitelerde sistemin girdi ve çıktılarının erken dönemde dahi ileri seviyede kontrol altında tutulabilir olduğu olumlu bulgular adı altında belirtilmektedir.

Birçok ülkede özellikle esnaf kesimine pandemiye özel finansal destek paketlerinin açıklandığı görülmektedir. Bütün bu gelişmelere karşın, bugün de geçerli olmakla birlikte finansal fırsatlar bağlamında dünya genelinde bir eşitsizliğin var olduğu bir gerçektir. Söz konusu eşitsizliğin ADUÖ'ye yansımaları gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde hem finansal hem psikososyal boyutta yaşanmaktadır. Bu noktada *finansal destek* ile *sosyal destek* iki ayrı alt tema olarak ön plana çıkmış olsa da birbirinden bağımsız düşünülmesi, yalnızca farklı ülkelerdeki yaşanma biçimlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Dünya genelindeki ekonomik sarsıntıların arttığı bir süreçte karşılaşılan pandemi birçok iş sahasının tehlikeye girmesine yol açmıştır. Bu süreçte yükseköğretimde yerleşik anlayışlara, özkaynaklara ve destek mekanizmalarına sahip olan kurumlarda mesleğe yöneltme bağlamındaki hareketlilikte kayda değer bir

azalma söz konusu olmazken, birçok ülkede hem üniversite hem de sahadaki karşılık bağlamında kopmalar olduğu anlaşılmaktadır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgularından süzülen sonuçlar ele alınmıştır. İzleyen kısımlarda sonuçlar tartışılmış gerek ADUÖ uygulama biçimine gerekse yapılacak araştırmalara ışık tutma amacıyla bazı önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

ADUÖ'nün, yükseköğretimde uygulanan pratiklere yenilikler getirmektedir. Gerek ders süreleri, gerekse derslerde öğretim elemanlarının tercih ettiği yöntemler uzaktan eğitime adapte edilmeye çalışılmaktadır. Bu durum öğretim elemanları ve öğrencilerin teknolojiyi kullanma becerilerine de yansımaktadır. Önceden deneyimi olmayan yükseköğretim kurumlarının eğitim planlarını uzaktan eğitime uygun olarak yeniden geliştirmesi de ADUÖ'ye geçişin bir sonucu olarak göze çarpmaktadır. Uzaktan eğitim programlarını zaten yürütmekte olan yükseköğretim kurumları için de durumun çok farklı olmadığı incelenen dokümanlarda görülmekte, ADUÖ'ye geçişle beraber bir anda çevrimiçi platform tercihlerinde yoğunluk yaşanmakta, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin teknolojiyi kullanma becerileriyle sınıandıkları ifade edilmekte ve teknolojik altyapı büyük bir problem olarak -yeniden- ortaya çıkmaktadır.

Özellikle teknolojik altyapı anlamında geri kalmış ülkelerde ve kırsal bölgelerde internete ulaşamayan öğrencilerin derslerinden geri kaldığı incelenen birçok dokümanda belirtilmektedir. Yalnızca internete erişim değil, kişisel bilgisayarın veya sanal öğretim platformlarını destekleyecek telefonların olmayışı da öğrenciler için sorun arz etmektedir. Derslere bu sebeplerle katılım sağlayamayan öğrencilerle, derslere katılım sağlayabilen öğrenciler arasındaki bu eşitsizlik üzerinde durulması gereken bir durumdur.

Covid 19 salgınıyla gelen ADUÖ'ye geçiş, eğitimdeki fırsat eşitsizliğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bazı bölgelerde devletler ve yükseköğretim kurumları öğrencilere finansal destek sağlayarak aradaki farkı kapatmaya çalışmışlarsa da ne yazık ki kalıcı bir çözüme ulaşamamaktadır. Yükseköğretim kurumlarının yalnızca finansal desteği de öğrencileri ADUÖ'de desteklemeye yetmemekte, öğrencilerin sosyal desteğe ve iyi bir rehberliğe ihtiyaç duyduğu bu dönemde birçok ülke sınıfta kalmaktadır.

ADUÖ sürecinde altyapı yetersizlikleri ve teknik yetersizlikler süreçte yalnızca öğrencilerde değil, öğretim elemanlarında da görülmektedir. Kişisel bilgisayar olmayan öğretim elemanları bu konuda zorluk çektiklerini dile getirmektedir. Kişisel bilgisayarların ötesinde, öğretim elemanlarının teknolojiyi kullanma becerileri de sürecin başında bir problem halini almaktadır. Teknolojik platformları kullanmayı bilmeyen öğretim elemanları için verilen hizmetiçi eğitimler de çevrimiçi olarak yapılmakta ve uygulamaya dökülemediği için yetersiz kalmaktadır. Çoğu ülkede öğretim elemanlarının yerel bazda ve süreç içinde kendi olanaklarıyla yeni öğretim anlayışlarına adapte olmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca ders takibi ve değerlendirme süreçleri de öğretim elemanları için kolay olmamaktadır. Değerlendirme yapılırken ortaya çıkabilecek haksızlıkların önüne geçmek için öğretim elemanları ve yükseköğretim kurumları kendi olanaklarının elverdiği ölçüde çeşitli çözümler ortaya koymaktadır.

4.2. Tartışma

İncelenen dokümanlara göre, uzaktan eğitime geçiş sürecinde karşılaşılan sorunlar bölgesel olarak küçük farklılıklar gösterse de genel anlamda sorunlar ve ülkelerin bu sorunlara yaklaşımı benzerlik göstermektedir. Çalışmada kategorize edilerek gösterilen bulgulara göre, tüm dünya ülkelerinde karşılaşılan en büyük sorun öğretim elemanları ve özellikle öğrencilerin internete, bilgisayara, gerekli teknolojik altyapıya ulaşmalarındaki zorluklardır. Bu zorluklar, tüm dünya ülkelerinin öğrencilerine vadettiği eğitimde eşitlik ilkesine balta vurmuş, öğrenciler arasında eşitsizliğe sebep olmaktadır.

Ülkelerin özellikle kırsal bölgelerinde yaşanan altyapı problemleri birçok ülke için sorun teşkil etmektedir. Bunun için bazı ülkeler yüz yüze eğitime kısmi olarak ara vermiş, kırsal bölgelerde yüz yüze eğitime devam etmişse de, artan vaka sayıları bir süre sonra bu durumu da kalıcı bir çözüm olmaktan uzaklaştırmıştır. Kırsal bölgelerdeki altyapı yetersizliklerinin yanı sıra, evinde internet veya bilgisayar, tablet bulunmayan öğrenciler için de bazı çözüm yollarına başvurulmaktadır. Birçok ülkede devlet, öğrencilere belirli bir limitte internet desteği sağladığını duyurmuştur. Bazı operatör firmaları da öğrencilerin aygıtlarına belirli limitte kota yüklemiştir. Ancak incelenen dokümanlarda görülmektedir ki bu internet desteği öğrenciler için yeterli olmamaktadır. İncelenen çoğu dokümanda öğrencilerin uzaktan eğitimde özyeterlik algılarının zarar gördükleri bildirilmektedir. Aldıkları derslerle ilgili öğretim elemanlarından anında geribildirim alamamaları, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği içinde olamamaları özyeterlik algılarının düşmesine sebep olarak gösterilmektedir.

Zamandan, mekandan ve materyalden tasarruf sağlayan uzaktan eğitim modellerine karşın yüz yüze öğretimin getirdiği öğrenciler arası sosyalleşmenin eğitim-öğretim ortamlarındaki rolü pandemi dışında çarpıcı biçimde bu denli ele alınmamış gözükmektedir. Öğrencilerin dört duvar arasına kapanıp, ekran karşısında uzun zaman geçirmek zorunda kalmaları onlara hem fiziksel anlamda hem de psiko-sosyal anlamda zarar vermektedir. ABD’de üniversite öğrencileriyle yapılan görüşmelerde özellikle başka ülkeden Amerika’ya okumak için gelmiş öğrencilerin ne yapacaklarını bilemedikleri dile getirilmektedir. Vakalar yüzünden birçok ülke uçuşları sınırlandırmış ve memleketlerine dönemeyen öğrenci nüfusu çok yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu öğrencilerin psikolojik yıkımları bir kenara bırakıldığında dahi, temel ihtiyaçları olan barınmayı bile sağlayamamaları elbette öğrencilerde büyük tepkilere yol açmaktadır. Aynı bölgede yaşayan öğrenciler için de durum çok farklı değildir, öğrenciler yaşları büyük veya hasta oldukları için yüksek risk grubunda olan ebeveynlerinin yanına dönmeyi ve onları riske atmayı istememektedir. Bu konu ayrıca bir çalışma konusu olarak araştırma ajandasına dahil edilme potansiyeli olan, tartışmalı bir konudur.

Yüz yüze eğitime ara verilmesiyle öğrencilerin derslerine devam edebilmesi adına dersler, çevrimiçi ortamlara taşınmıştır. Uzaktan eğitimde kullanılan platformlar da ülkelere göre değişiklik gösterse de genel anlamda aynı türde ve çeşitlilikte öğretim ortamları kullanılmaktadır. Teknik sıkıntıların yanı sıra Rusya, Irak ve Bahreyn örneklerinde öğretim elemanları çevrimiçi platform kullanma becerileri konusunda eleştiri yağmuruna tutulmaktadır. “Öğretim elemanları platformlara ders kayıtlarını yüklüyorlar, öğretme yolları sadece bu” gibi eleştiriler gelmektedir (Couatts vd., 2020). Bu da ADUÖ’nün bir gerekçe olarak gösterilmesinin onun tartışmaya açık olmadığı anlamına gelmediğini göstermektedir. Nitekim birçok öğretim elemanının yalnızca sınıf ortamında kullanabilecekleri kadar teknolojik yeterliliğe sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu konuda hizmetiçi eğitimlerin tartışmaya açık olduğu dünya genelinde ortaya çıkmıştır. Çok kısa bir sürede çok fazla öğretim elemanını bu öğretim ortamlarına hazırlamak ve hazırbulunuşluklarını değerlendirmek takdir edildiği üzere çoğu ülkede pek de başarılı olamamıştır. Bu konu kitleliliğe ve uzaktan eğitime söz konusu üniversitelerin bakış açısı anlamında incelenmesi gereken, ilginç bir tartışma konusudur. Kimi ülkelerin üniversiteler bazında olmak bir yana, genel itibarıyla yayınlanan rapor ve getirilen yorumlardan anlaşıldığı kadarıyla uzaktan eğitime bakış açısı yalnızca teknolojik altyapı odağında olmayıp, gereklilik ve algılanan yarar bağlamında olumsuz bir politika üzerinden kurgulanmış gözükmektedir. Bu noktada, evrensel değerler ile eğitim hakkına vurgu

yapmak ve söz konusu coğrafyalarda eğitime bakış açısını yeniden düşünmenin önemini tartışmaya açmak olanaklıdır.

Öğretim elemanlarının ADUÖ'ye çok hızlı bir şekilde adapte olabildiklerini dile getiren Amerika ve Avusturya üniversiteleri bulunmaktadır. Öğretim elemanlarının kullandıkları ve geleneksel bir bakışla kullanmayı öğrenmek durumunda kaldıklarını söyledikleri öğretim platformlarının yanında, gelişen teknoloji ve yeni nesil teknoloji tercihleri öğretim platformlarının çeşitliliğini de arttırmaktadır. Eskiden yalnızca sosyal medya mecrası olarak kullanılan bazı platformlar dahi amacının dışında kullanılmaya başlanmış, öğretim süreçlerine dahil edilmek durumunda kalmaktadır. İletişim için geleneksel yöntemler dışında LinkedIn ve Twitter gibi sosyal medya araçlarına da uzaktan eğitimde yer verilmektedir (Herman, 2020). Öğretim elemanlarının hizmetiçi eğitimlerinin değerlendirilmesi yapılamamış olsa da, üniversitelerde verilen derslerin değerlendirilmelerinin yapılma zorunluluğu üniversiteler için çeşitli platform entegrasyonlarını gündeme getiren problemler doğurmaktadır. Salgının ilk dönemlerinde dersler de sınavlar da uzaktan yürütülmek durumunda kalmıştır. Söz konusu durum sınavların ve sınav sonuçlarının güvenilirliğinin sorgulanmasına sebep olmakta, her ülke ve her üniversite farklı çözümler üretmeye çalışmaktadır. Kimi üniversiteler teknik altyapının yardımıyla kullanarak, sınav esnasında bir tarayıcı üzerinden yeni bir sekme açılması durumunu denetleyeceklerini açıklamış, kimi üniversiteler öğrencilerini sınav esnasında web kamerasından izlemiştir. Salgının ilerleyen süreçlerinde de bazı bölgelerde dersler çevrimiçi olarak devam etmiş ancak sınavlar oturumlar halinde yüz yüze yapılmaya başlanmıştır. Bu noktada değerlendirme süreçleriyle bir arada ele alındığında ADUÖ sürecinin günümüzde yeniden tartışmaya açılması, bu konunun çok katmanlı bir yapıda olduğu gerçeğini de dikkate almayı gerektirmektedir.

Uzaktan eğitime halihazırda aşına olan üniversitelerin dünya genelindeki azlığı göze çarpmış ve ADUÖ'ye geçişle üniversitelerde söz konusu durum değişmiştir. Bununla birlikte üniversiteler, uzaktan eğitim altyapısı olan ve bunu aktif olarak kullanan kurumlardan yardım istemiştir. Ülkemizde de özellikle açık öğretim derslerini yürüten fakültelere sahip olan ve uzaktan eğitim konusunda deneyimli üniversiteler yükseköğretim çevresine yardımcı olmaktadır. Bu durum üniversiteler arasındaki iş birliğini güçlendirmekle birlikte yeni akademik politikaların da oluşmasına da bir anlamda ön ayak olmaktadır. Salgın döneminin ortalarından itibaren, bazı okulların kısmi de olsa yüz yüze eğitime geçme aşamalarında hibrit eğitim yöntemi üniversitelerce uygulanmaya başlanmıştır.

İncelenen dokümanlardaki ilginç bir çıkarım, hibrit yöntemin salgın süresince uygulanabilecek ön plana çıkan bir yöntem olduğu bulgusudur. Yüz yüze eğitim ortamını e-öğrenme ortamları ile destekleyen harmanlanmış modelde sağlanan esnek öğrenme ortamları öğrenen özerkliği ve motivasyon açısından bu çalışma kapsamına dahil edilen çalışmalarda gözlemlendiği şekilde olumlu sonuçlar vermiştir. Nitekim harmanlanmış öğrenme sürecinde öğrencilere herhangi bir içeriği kullanma zorunluluğunu getirmenin veya içerik tercihlerini dikkate almamanın istenilen sonuçlara ulaşmada engeller oluşturabileceğini dile getiren alanyazın örneklerinin (Ash, 2012) ciddi bir zaman aralığından sonra tekrar gündeme gelmesi, araştırma sahasının geneli açısından önemli ve belirgin bir durumu gözler önüne sermektedir. Öte yandan, Ward vd. (2022) tarafından ortaya koyulan senkron-asenkron ayrımının netleştirilmesi konusu hibrit modellerin belirli aralıklarla denendiği, buna karşın acil durumlarda işe koşulma biçimlerinin net olmaması da ayrıca ele alınması gereken bir tartışma konusudur. Hibrit modelin hangi zaman dilimlerine nasıl paylaştırılacağı konusu belirgin olmamakta, alanyazındaki örneklerde de bu konuda gerekçeli bir karar paylaşılmadığı dikkat çekmektedir. Kurumlar bu süreçte yalnızca seçeneklerden birini seçip doğrudan uygulamaya koymuş izlenimi vermektedir.

COVID 19 pandemisinin bulaş riskini önleme amaçlı sosyal mesafeyi, kapanmaları ve insanların uzun süre birbirinden uzak kaldığı dönemleri yaşattığı bir gerçektir. Pandemi boyunca minimuma indirgenen etkileşimi asgari ölçüde eğitim süreçlerinde arttırmak için başta senkron seçeneklerdeki etkileşimi üst düzeye çıkaracak girişimlerin yapılmaması, öğretim pivotlarını Donovan'ın (2020) benzettiği kırbaç darbesi gibi öğrenenlere çarpacak ölçüde tartışmalı hale getirmektedir. Nitekim bu çalışmada ele alınan dokümanlara ilişkin temalar dikkate alındığında, öğrencilerin önemli bir kısmının yoğunlaştığı alt temaların doyum ve motivasyondaki düşüş olması ani ve senkron ağırlıklı yapının yıpratıcı etkisi olarak paralel bulgular içermektedir.

ADUÖ ve uzaktan eğitimden farklı olarak, öğrenci değerlendirmelerinin yapılmasında ve özellikle öğrencilerin öğretim sürecine ulaşılabilirliğinde öğretim pivotunun yaklaşımının ayrıştığı görülmektedir. Sözü geçen hibrit yaklaşımlarla birlikte ele alınabilirliği henüz çalışmalarla desteklenmemiş ve net bir tartışmaya konu olmamakla birlikte, potansiyeli olan bir konu olarak göze çarpmaktadır. Nordmann vd. (2020) bu araştırmanın kavramsal çerçevesinde de değinildiği üzere çalışmalarında öğretim pivotuna dair on kuraldan bahsetmişlerdir. Katılımın izlenmesi ve desteklenmesinin önemi yapılan vurgu, pivotu ADUÖ'den ayıran bir ayrıntı

olarak göze çarpmaktadır. Salgın boyunca söz konusu çalışmada da bahsedildiği gibi, ADUÖ'de öğrencilere sunulan ders ve materyallerin ulaşılabilirliği öğrenciler için zaman zaman problem olmuştur. Özellikle bu konuda, ders ve materyallerin eşzamanlı veya eşzamansız olarak yüklenmesi gerektiğine değinilmiştir. Öğretim pivotunun kayıtlı derslerin gözden geçirilmesine de odaklandığı gerçeği, uzaktan eğitimin çok katmanlı ele alınışı bağlamında önemli hareket noktaları sağlayacaktır.

4.3. Öneriler

İncelenen dokümanlardan salgının gerektirdiği sosyal mesafe tedbirleriyle yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime taşınmasının aciliyeti, dünyanın yalnızca bir bölgesinde değil, her bölgesinde öğretim sürecinde bir krize sebep olmuştur. Bu krizin başlıca sebeplerinden olan ADUÖ'de kullanılacak materyallerin, uzaktan eğitim ders planlarının yoksunluğu ve öğretim elemanlarının teknoloji kullanma becerilerindeki eksiklikleri bu çalışmada net bir şekilde belirtilmiştir. Gelecek dönemler için yapılması gerekenlerin başında yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim planlarına sahip olmaları gelmektedir. Bu planlar hem ders süreçlerinin çevrimiçiye uyarlanmış halini kapsamalı hem de öğretim elemanlarının teknoloji kullanma becerileri üzerine eğitimlerine yoğunluk verilmelidir. Öğretim pivotunun bu süreçler için işe koşulması yolunda atılacak önemli adımlardan biri küresel bazda, kurumsal olanaklara göre tematik biçimde kurgulanabilen ve gerek öğretim teknolojileri standartlarıyla, gerekse öğretmen yeterliklerine ilişkin kabul görmüş standartlarla uyumlu paketlerin tanımlanmasıdır. Yaşanan problemlerin önemli nedenlerinden olan teknolojik altyapı ve teknoloji desteği eksikliği için hem yükseköğretim kurumları hem de devletler teknoloji ağlarını genişletmelidir. 21. yüzyılda teknolojinin hayatın tartışılmaz bir parçası olduğu günümüzde hala teknolojik altyapı sorunlarının yaşanması devletleri tedirgin etmeli ve harekete geçirmelidir. Bu durumun öğrenciler arasındaki eğitime erişim eşitsizliğine sebep olduğu bir gerçektir.

Teknolojik desteğin yanı sıra salgın döneminin getirdiği öğrenciler üzerindeki psikolojik problemler de bir eğitim sorunu olarak görülmelidir. Psikolojik anlamda sağlıklı olmayan öğrencilerin, öğretim sürecinin kalitesine katkı sağlaması zordur. Bu nedenle öğrencilere sürdürülebilir bir psiko-sosyal destek sağlanması, ilgi ve motivasyonlarına her zamankinden daha çok yaklaşılması önerilmektedir. Dolayısıyla getirilebilecek öneriler yalnızca öğretim pivotunun teknolojik yönüyle değil, aynı zamanda pedagojik ve psikososyal yönlerini de dikkate almayı gerektirmektedir. Tüm bu gerçeklikler dikkate alındığında ADUÖ'yü geliştirmek ve iyileştirmek için, bu araştırma kapsamında incelenen dokümanlardaki

katılımcıların ve araştırmacıların yorumları ve genel görüşleri birleştirilerek getirilen öneriler şunlardır:

- Daha esnek değerlendirme unsurlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Böyle bir yaklaşımın, ADUÖ'ye özgü zorlukların daha fazla dikkate alınarak değerlendirmeyi daha geniş bir bakış açısıyla ele almaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Acil durumlarda gerçekleştirilen etkinliklere katılım, normal koşullara kıyasla daha fazla değişkenle ilintili olunmasını ve buna göre etkinlik planlaması yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu gerekçeyle aktif katılımın bir değerlendirme unsuru olarak değil, nitelik unsuru olarak da ele alınması önerilmektedir.
- Öğretim personellerinin ADUÖ kapsamında sorumlu oldukları dersler sınırlı sayıda kalabilirken, öğrenenlerin ders yoğunlukları genel itibarıyla daha fazla olmaktadır. Bu bağlamda, asenkron seçeneklerin sözü edilen durum dikkate alınarak düzenlenmesi önerilmektedir.
- Kaydedilen dersler genel olarak öğrencilerce hazır içerik olarak kullanıldığı için canlı derslere olan katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Bunun yerine not alma, ders katılımı vb. unsurları ileriye taşıyacak yeni ders içi modellerin ADUÖ'ye özel biçimde kurgulanması önerilmektedir.
- Öğrenenler zamanında geribildirim almaya tahmin edildiğinden daha fazla değer vermektedirler. Bu nedenle geribildirim zamanlaması konusunda da ders içi bilgilendirme yapılması önerilmektedir.
- Öğretim personellerinin daha mizahi bir anlayışa sahip olmaları, daha açık bir ifadeyle derslere çeşitli mizansenleri entegre etmeleri ADUÖ'nün psikososyal iyi oluş yönünü destekleyecek olması bakımından önerilmektedir.
- Halihazırdaki pandemi koşulları öğrenenleri bir araya gelme konusunda sınırlarken, derslerde grup çalışmalarının öğrenenlere danışmadan yürütülmesi katılımı ve istekliliği olumsuz etkilemektedir. Bu süreçte tekdüze ve yüz yüze öğretimdeki çoğunlukla esnek olmayan kurallara dayalı uygulamaların doğrudan çevrimiçi versiyonlarına zorlanmak olumsuz karşılanmaktadır. Bu konuda gönüllülük esasına dayalı uygulamalar önerilmektedir.

Araştırma Etiği / Research Ethics

Bu araştırma insan araştırmalarının doğrudan gerçekleştirilmediği ve dokümanlara dayalı bir araştırmadır.

Etik Kurul İzni gereksinimi doğmamıştır.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Kavramsallaştırma: [HŞD %75 ME %25], Metodoloji: [HŞD %75 ME %25], Formal Analiz: [HŞD %75 ME %25], Araştırma: [HŞD %75 ME %25], Kaynaklar: [HŞD %75 ME %25], Veri Düzenleme: [HŞD %75 ME %25], Yazım - İlk Taslak Hazırlığı: [HŞD %75 Mehmet Ersoy %25], Yazım - Gözden Geçirme ve Düzenleme: [HŞD %75 ME%25], Görselleştirme: [HŞD %75 ME %25], Denetim: [ME %100], Proje Yönetimi: [HŞD %75 ME %25], Fon Sağlama: [--]

Çıkar Çatışmaları / Competing Interests

Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma Fonlaması / Research Funding

Bildirilmedi.

Veri Erişilebilirliği / Data Availability

Uygulanamaz.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış hakemler tarafından değerlendirildi.

Orcid

Hatice Şahin Durgun <https://orcid.org/0000-0003-4429-4242>

Mehmet Ersoy <https://orcid.org/0000-0002-0724-2825>

Kaynakça

- Ash, K. (2012). Educators evaluate flipped classrooms. *Education Week*, 32(2), 6-8.
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-6. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3778083>
- Coutts, C., Buheji, M., Ahmed, D.A., Abdulkareem, T.A., Buheji, B., Eidan, S.M., & Perepelkin, N. (2020). Emergency remote education in Bahrain, Iraq, and Russia During the COVID-19 pandemic: A comparative case study. *Human Systems Management*, 39, 473-493. <https://doi.org/10.3233/HSM-201097>
- Çiçek, İ., Tanhan, A., & Tanrıverdi, S. (2020). COVID-19 ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 1091-1104. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787736>
- Doi, C., Lucky, S., & Rubin, J. (2022). Open educational resources in the time of COVID-19: Two case studies of open video design in the remote learning environment. *Knowledge Creation, Dissemination, and Preservation Studies*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.18357/kula.218>
- Donovan, W. J. (2020). The whiplash of a COVID-19 teaching pivot and the lessons learned from the future. *Journal of Chemical Education*, 97, 2917-2921. <https://dx.doi.org/10.1021/acs.jchemed.0c00755>
- Ferri, F., Grifoni, P. & Guzzo, T. (2020). Online learning and emergency remote teaching: Opportunities and challenges in emergency situations. *Societies*, 10(4), 86. <https://doi.org/10.3390/soc10040086>
- Herman, P. C. (2020). Online learning is not the future of higher education. <https://www.insidehighered.com/digital-learning/views/2020/06/10/online-learning-not-future-higher-education-opinion>
- Hodges, C. B., Moore, S., Lockee, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- Howe, D. L., Chen, H. C., Heitner, K. L., & Morgan, S. A. (2018). Differences in nursing faculty satisfaction teaching online: A comparative descriptive study. *Journal of Nursing Education*, 57(9), 536-543. <https://doi.org/10.3928/01484834-20180815-05>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Geçmişten günümüze fotoğraflarla mesleki ve teknik eğitim. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, 5.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar* (5. Basım). Siyasal.
- Nordmann, E., Horlin, C., Hutchison, J., Murray, J.A., Robson, L., Seery, M. K., & MacKay, J.R.D. (2020). Ten simple rules for supporting a temporary online pivot in higher education. *PLoS Computational Biology*, 16(10), 1-18. <https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1008242>
- Puksa, M. M., & Janzen, K. (2020). Faculty perceptions of teaching nursing contentonline in pre-licensure baccalaureate nursing programs. *Journal of Nursing Education*, 59(12), 683-691. <https://doi.org/10.3928/01484834-20201118-05>
- Punch, K. F. (1998). *Introduction to social research: quantitative and qualitative approaches* (1st ed.). Sage.
- Schlesselman, L. S. (2020). Perspective from a teaching and learning center during emergency remote teaching. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 84(8). <https://doi.org/10.5688/ajpe8142>
- Sheppard, M. (2020). Is it time for a pivot in education? *K12 Digest Uluslararası Bağımsız K12 Eğitim Portalı*. <https://www.k12digest.com/is-it-time-for-a-pivot-in-education>
- Toquero, C. M. (2021). Emergency remote education experiment amid Covid-19 pandemic. *IJERI: International Journal of Educational Research and Innovation*, 15, 162-176. <https://doi.org/10.46661/ijeri.5113>
- Ward, M., Senchea, M., & Gormley, C. (2022). Teaching, learning and assessment within a school of computing: Did student partnership have an impact? *The All Ireland Journal Of Teaching and Learning in Higher Education*, 14(1), 1-19.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin.
- Yücel, F. H. (2023). Yükseköğretimde kapsayıcılık, çeşitlilik, eşitlik, erişim ve uluslararasılaşmaya yönelik yenilikçi politikalar ile uygulamalar. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (36), 343-364. <http://dx.doi.org/10.29228/INESJOURNAL.72033>

EK: Araştırma kapsamında incelenen dokümanlar

Doküman Türü	Yazar	Araştırmanın Başlığı	Yılı
İnternet sitesi	UNESCO	https://en.unesco.org/covid19/educationresponse	2022
Makale	Aguilera-Hermida vd	Comparison of student-use and acceptance emergency online learning dueto Covid-19 in the USA, Mexico, Peru and Turkey	2021
Tez	Akın A	The perception and experiences of instruction regarding teaching ESP synchhronously and asynchronously following Covid-19 outbreak via emergency remote teaching	2021
Makale	Bartolic vd	UBC's pivot to emergency remote teaching and learning	2021
Makale	Bond vd	Emergency remote teaching in higher education: mapping the first global online	2021
Makale	Bouchev vd	Remote student support during COVID19: Perspectives of chief online officers in higher education	2021
Makale	Brunetti, L. M.	The Rapid Transition to Remote Learning During a Pandemic: Stakeholder Perspectives of the Student Learning	2021
Anket	Cengage/Bay ViewAnalytics	Digital Learning Pulse Survey: Pandemic Era Report Card Independence KY	2021
Makale	Dünya Sağlık Örgütü	Dünya Sağlık Örgütü Covid-19 izleme ekranı.	2021
Makale	Halaweh, M.	Are Universities Using the Right Assessment Tools during the Pandemic and Crisis Times?.	2021
İnternet sitesi	WHO	https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-schools	2021
Makale	Hart vd.,	COVID-19 and community college in: structional responses.	2021
Makale	Jili vd.	Emergency remote teaching in higher education during Covid-19: challenges and opportunities	2021
Anket	Jisc	Student digital experience insights survey 2020/21: Findings from UK higher education and further education	2021
Rapor	Johnson, N.	Digital Learning in Canadian Higher Education in 2021	2021
Makale	Johnson vd.	Teaching during a pandemic: Spring Transition, Fall Continuation, Winter Evaluation Bay View Analytics	2021
Doktora tezi	M. Brunetti, L.	The Rapid Transition to Remote Learning During a Pandemic	2021
Doktora tezi	Nuevo-Chow, L.	Higher Education and Strategic Leadership During The Covid-19 Pandemic	2021
Rapor	OECD	The state of school education: one year into the Covid pandemic	2021
Doktora tezi	Parks, T.	Technological Impacts During Transition From Face to Face Teaching to Synchronous During The Pandemic	2021
Makale	Ramlo, S.	The Coronavirus and Higher Education: Faculty Viewpoints about Universities Moving Online during a Worldwide Pandemic	2021
Makale	Rutherford vd	Profiles of instructor responses to emergency distance learning.	2021
Makale	Schiavio vd.	Creative pedagogies in the time of pandemic	2021
Makale	Sezgin, S	Acil Uzaktan Eğitim Sürecinin Analizi: Öne Çıkan Kavramlar, Sorunlar ve Çıkarılan Dersler	2021
Makale	Toquero, C. M.	Emergency remote education experiment amid COVID-19 pandemic	2021
Yüksek Lisans Tezi	Tuncer, Z.	Uzaktan Eğitimle Uygulamalı Ders Alan Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüş ve Tutumlarının Belirlenmesi	2021
Makale	Usher, A. & Sullivan, M.	Examining Learning Experiences during Covid, One Thought to Start Your Day, Higher Education Strategy Associates	2021
Makale	Watermeyer vd.	COVID-19 and digital disruption in UK universities: Afflictions and affordances of emergency online migration	2021
Makale	Watkins, P.	How Did Remote Teaching During The Covid-19 Crisis Affect Faculty's Attitudes Beliefs About Online Teaching?	2021
Makale	Zapata-Garibay vd.	Higher Education Teaching Practices Experience in Mexico, During theEmergency Remote Teaching Implementation due to COVID-19.	2021
İnternet sitesi (Youtube)	Insider	https://www.youtube.com/watch?v=6yGnEPGvwFU&ab_channel=Insider	2021
Makale	Agormedah vd	Online learning in higher education during Covid-19 pandemic	2020
Makale	Alhazzani vd	Surviving sepsis campaign: guidelines on the management of critically ill adults with coronavirus disease	2020
Makale	Altuntaş vd.	Covid 19 pandemisi sürecinde üniversite öğrencilerinin yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejilerine ve öğrenme deneyimlerine ilişkin algı düzeyleri	2020
Makale	Alvarez Jr A. V.	The phonemenon of learning at distance through emergency remote teaching amidst the pandemic crisis	2020
Makale	Wise vd	Spring 2020 student survey report	2020

Haber sitesi	BBC News UK	Covid: Anti-restrictions protesters rally in London	2020
Makale	Bliss, C.	Stanford makes strides to improve online learning in pandemic environment	2020
Makale	Bozkurt, A.	Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler	2020
Makale	Bozkurt vd	A global Outlook to the interruption of education due to COVID-19 Pandemic	2020
Makale	Bozkurt vd	Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler	2020
Makale	Brammer, S., & Clark, T.	COVID-19 and management education	2020
Makale	Budak, F. & Korkmaz, Ş	COVID-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği.	2020
Makale	Coutts vd	Emergency remote education in Bahrain, Iraq, and Russia During the COVID-19 pandemic	2020
Makale	Butucha, K. G.	Students' Emergency Remote Learning Experiences during the COVID-19 Pandemic Lockdown in a Selected University in Africa	2020
Makale	Can, N. & Köroğlu, Y.	Covid-19 döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitimin değerlendirilmesi ve eğitim emekçileri açısından incelenmesi	2020
Makale	Canpolat, U. & Canpolat, Z. N.	Uzaktan eğitim bağlamında e-hazır olma kavramının irdelenmesi.	2020
Makale	Çetinkaya, A. G.	COVID-19 Salgını Sürecinde Öğretmenler. Tedmem. https://tedmem.org/covid-19/covid-19-salgini-surecinde-ogretmenler	2020
Y. Lisans Tezi	Çok, C.	COVID-19 Salgını Sürecinde Öğretmenler.	2020
Kitap	Davran, İ.	Pandemi Sürecinin Toplum, Kültür ve Eğitime Etkisi İle İlgili Görüşlerin Değerlendirilmesi	2020
Makale	Dikmen, S., & Bahçeci, F.	Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği.	2020
Makale	Duman, N.	Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük.	2020
Makale	Durak, G., Çankaya, S., & İzmirli, S.	Examining the Turkish universities' distance education systems during the COVID-19 pandemic	2020
Makale	Ercan, Ş., & Keklice, H.	COVID-19 Pandemisi Nedeniyle Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Düzeyindeki Değişimin İncelenmesi	2020
Makale	Ertuğ, C. A. N.	Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları	2020
Makale	Farrah, M., & al-Bakry, G. H.	Online learning for EFL students in Palestinian universities during corona pandemic:	2020
Makale	Fox vd.	A National Survey of Faculty during COVID-19	2020
Makale	Garrett vd.	The Pivot to Remote Teaching in Spring 2020 and Its Impact	2020
Makale	Ghazi-Saidi vd.	Moving from face-to-face to remote instruction in a higher education institution during a pandemic	2020
Makale	Hall vd.	Education in precarious times: A comparative study across six countries to identify design priorities for mobile learning in a pandemic	2020
Makale	Hodges vd	The difference between emergency remote teaching and online learning.	2020
Youtube video	Newshour	https://www.youtube.com/watch?v=4QB00M0cVDE&ab_channel=PBSNewsHour	2020
Makale	Ivancheva, M., & Swartz, R	Universities go online during the pandemic: who reaps the profits?.	2020
Makale	Johnson, N., Veletsianos, G., & Seaman, J.	US Faculty and Administrators' Experiences and Approaches in the Early Weeks of the COVID-19 Pandemic	2020
Makale	Johnson, N., Veletsianos, G. and Seaman, J.	U.S. Faculty and Administrators' Experiences and Approaches in the Early Weeks of the COVID-19 Pandemic Online Learning Journal	2020
Makale	Johnson, N., Veletsianos, G. and Seaman, J	Canadian Higher Education in Fall 2020: Multiple Online and Hybrid Learning Scenarios	2020
Makale	Karadağ, E., & Yucel, C.	Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması.	2020
Makale	Karalis, T., & Raikou, N.	Teaching at the times of COVID-19	2020
Makale	Korucu, A. T., & Kabak, K.	Türkiye'de hibrit öğrenme uygulamaları ve etkileri: Bir meta analiz çalışması.	2020
Makale	Kurnaz, E., & Serçemeli, M.	Covid-19 pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma.	2020
Kitap	Reich, J.	Learning guidance from state education agencies during the COVID-19 pandemic	2020
Makale	Legon, R., Garrett, R., Fredericksen, E. E., & Simunich, B.	The pivot to remote teaching in spring 2020	2020
Makale	Lundqvist, A., Rice, A. And Widenhorn, M.	The Pandemic College Student Experience	2020
Makale	McCormack, M.	EDUCAUSE Quick Poll Results: Fall Readiness for Teaching and Learning	2020

Makale	Means vd.	Suddenly Online: A National Survey of Undergraduates During the COVID-19 Pandemic	2020
Makale	Miceli vd.	Comparative study of the phenolic profile, antioxidant and antimicrobial activities of leaf extracts of five <i>Juniperus L.</i> (Cupressaceae) taxa growing in Turkey	2020
Makale	Moralista, R., & Oducado, R. M.	Faculty perception toward online education in higher education during the coronavirus disease 19	2020
Makale	Morgan, H.	Best practices for implementing remote learning during a pandemic.	2020
Tartışma yazısı	Murat, M., & Bonacini, L.	Coronavirus pandemic, remote learning and education inequalities	2020
Makale	Naffi, N.	Disruption in and by Centres for Teaching and Learning During the COVID-19 Pandemic	2020
Rapor	OCUFA 2020 Study	COVID-19 and the Impact on University Life and Education Toronto	2020
Makale	O'Keefe, L., Rafferty, J., Gunder, A., Vignare, K.	Delivering high-quality instruction online in response to COVID-19: Faculty playbook.	2020
Makale	Ossiannilsson, E	Reflection on 21st century competencies, smartlearning environments, and digitalization in education	2020
Makale	Prokopenko, I. & Berezhna, S	Higher education institutions in Ukraine during the coronavirus, or covid-19, outbreak	2020
Makale	Puksa, M. M., & Janzen, K.	Faculty perceptions of teaching nursing content online in prelicensure baccalaureate nursing programs	2020
Makale	Reich vd	Remote teaching	2020
Makale	Sindiani vd.	Distance education during the COVID-19 outbreak: A cross-sectional study among medical students in North of Jordan	2020
Makale	Tanveer vd.	Covid-19 pandemic, outbreak educational sector and students online learning in Saudi Arabia	2020
Makale	Tezer M. & Cumhuri G. M.	Salgın hastalık sürecinde çevrimiçi matematik dersine yönelik öğrenci görüşleri.	2020
Bildiri	International Conference on Interdisciplinary Educational Reflections (ICIER)	International Conference on Interdisciplinary Educational Reflections (ICIER)	2020
Doktora tezi	Thielman, K.	Equity of 2020-2021 School Re-Opening Models and Implementation of Multi-tiered System of Supports Following Initial COVID-19 Building Closure.	2020
Makale	Thomson Reuters Institute	Law Schools and the Global Pandemic Thomson Reuters	2020
Makale	Top Hat	Higher Ed Students Grade the Fall 2020 Semester	2020
Makale	Tural, E.	Covid-19 Pandemi Dönemi Ev Karantinasında Fiziksel Aktivite Düzeyinin Yaşam Kalitesine Etkisi	2020
Rapor	UNESCO	Pandemi Yüzünden Eğitim Sınıfta Kaldı	2020
Rapor	UNESCO	Startling Digital Divides in Distance Learning Emerge	2020
Makale	Veletsianos, G., Johnson, N. And Seaman, J.	How do faculty and administrators imagine the future of higher education in Canada?	2020
İnternet sitesi	Wikipedia	https://en.wikipedia.org/wiki/Impact_of_the_COVID-19_pandemic_on_education	2020
Anket	Wise, A. F. & Bergner, Y.	College in the Time of Corona: Spring 2020 Student Survey	2020
Makale	Wu vd.	Real-time tentative assessment of the epidemiological characteristics of novel coronavirus infections in Wuhan, China	2020
Makale	Xin vd.	Influence of temperature on the pathogenicity of Ostreid herpesvirus-1 in ark clam, <i>Scapharca broughtonii</i>	2020
Bildiri	Yıldız, V. A.	Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri	2020
Makale	Yılmaz, N. A	Yükseköğretim Kurumlarında COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Durumu Hakkında Öğrencilerin Tutumlarının Araştırılması	2020
Haber	YÖK	Covid-19 Yükseköğretim Yol Haritası	2020
Tez	Başgelen Akkaş, L.	Sürdürülebilir Kalkınma Konusunda Yapılan Eğitim Araştırmalarına Yönelik Doküman Analizi	2019
Yüksek Lisans Tezi	Fırat, İ.	Türkiye'de Matematik Okuryazarlık ile İlgili 2020 Yılına Kadar Yapılan Çalışmaların Doküman Analizi Yöntemiyle İncelenmesi.	2019
Makale	İzmirli, S., İzmirli, Ö. Ş. & Çankaya, S.	Yöneticilerin gözünden Türkiye'de çevrimiçi uzaktan lisansüstü eğitim	2019